

Ї єòàí í ý ³ñòí ð³; òà ³ñòí ð³í àðàò³;

I.O. КОЧЕРГІН

УДК 94 (477)

ДВОРЯНСЬКИЙ РІД БАНТИШІВ В ІСТОРІЇ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ

AMU А-ЕКОІ 2-3/2012 DOI 10.1001/EE.FE011AE

В статті простежується історія молдавського боярського роду Бантиш від початку XVIII ст. – до початку XX ст.

В статье прослеживается история молдавского дворянского рода Бантыш от начала XVIII в. – до начала XX в.

The history of Moldavian noble family Bantish from beginning XVIII c. to beginning XX c. is observed in this article

Ключові слова: дворянський рід, Катеринославська губернія, генеалогія

Ключевые слова: дворянский род, Екатеринославская губерния, генеалогия

Key words: noble family, Katerinoslav region, genealogy

Молдавський боярський рід Бантишів є широко відомим, в основному завдяки двом його представникам – історикам та археографам Миколі Миколайовичу (1737-1814) і його сину Дмитру Миколайовичу Бантишам-Каменським (1788-1850).

Насправді, цей рід, який у XVIII ст. nobілітувався в Російській імперії, є доволі розгалуженим. У кінці XVIII ст. – на початку XX ст. Бантиші мали маєтності в Харківській, Катеринославській, Бессарабській та інших губерніях.

Рід Бантишів, якщо вірити князю Д. Кантеміру, на початку XVIII ст. належав до числа 75 впливових молдавських боярських родин. Як стверджує дослідниця Л.Д. Циганенко, Бантиші зберігали свої домінуючі позиції і на початку XIX ст. [44, с.72].

Власне, в історії російського дворянства виділяють як мінімум три гілки роду Бантиш [36, с.128-131; 17, с.31-34]. Перша гілка йде від Федора Бантиша (?–1675), яка перервалася у середині XVIII ст. на Григорії Михайловичу. Друга гілка – від Урсула Бантиша (?–1689), від якого пішов рід

Бантиш-Каменських. Третя гілка – від Артемія Бантиша.

Артемій – перший відомий предок катеринославського дворянського роду Бантишів жив у другій половині XVII ст. Через свою дружину Онисію Федорівну Бантиш він породичався з родом господарів Молдавії Кантемирів. Рідна сестра Онисії Ганна Бантиш була замужем за Костянтином Кантеміром (1685-1693) [35, арк.102].

Така близька спорідненість з Кантемірами сильно вплинула на подальшу долю родини Бантишів. Син Костянтина Кантеміра Дмитро, який теж був господарем Молдавії (1710-1711), в області зовнішніх стосунків орієнтувався на Московське царство. Він навіть уклав з царем Петром Олексійовичем угоду, спрямовано проти Османської імперії [11, с.349]. Після поразки Петра I в Прутському поході Д.К. Кантемір та частина боярства, яке підтримувало його, емігрували в Росію. Серед цих боярських родин були й Бантиші.

У 1717 р. Дмитро Кантемір викликав до Росії свого двоюрідного брата Василя

Артемійовича Бантиша (?–1759). З ним також виїхав племінник Микола Костянтинович Бантиш (?–1739), від якого йде відомий в історії України рід Бантиш-Каменських.

За наказом царського уряду молдавським боярам виділили землі в Слобідській Україні. Харківський дослідник історії Слобідського дворянства В.Л. Маслійчук писав, що емігранти з Молдавії, серед яких були й Бантиші, не знайшли спільної мови з місцевим населенням [19, с.122].

Ймовірно, згадані Бантиші належали до гілки, що дала початок роду Бантиш-Каменських, оскільки предок катеринославських Бантишів Василь Артемійович переїхав на Слобожанщину лише у 1718 р. після того як отримав від царя Петра I грамоту на земельні володіння, а згодом і чин капітана [42, с.120; 35, арк.67].

Син Василя Артемійовича, якого теж звали Василь (1740/7?-1812)¹ є першим представником родини Бантиш, який осів на Катеринославщині. Спочатку він служив на військовій службі, мав чин секунд-майора, певний час був заступником одного з воєвод Торської фортеці², потім воєводою Бахмутської фортеці [18, с.86, 87].

Згодом В.В. Бантиш перейшов на цивільну службу, обіймав посаду голови II департаменту Верхнього земського суду Таврійської губернії. У 1791-1794 рр. очолював дворянство Слов'янського повіту Катеринославського намісництва [18, с.135, 181].

В.В. Бантиш дослужився до чину статського радника. В кінці XVIII ст. володів маєтностями і кріпаками в Купянському повіті Воронежського намісництва та Слов'янського намісництва Катеринославського намісництва [35, арк.67]. У 1785 р., пройшовши нобілітацію, він разом із сімейством був внесений до Родовідної книги дворян Катеринославської губернії [42, с.120].

Сини В.В. Бантиша Василь (1785–?) і Федір (1792–?) були військовими. Старший Василь у 1798 р. закінчив 2-й кадетський

корпус [16, с.220], брав участь у російсько-турецькій війні 1806-1812 рр., відзначився при облозі Сілістрії [35, арк.121]. Напередодні війни Росії з Наполеоном I командував батареєю ротою №53 10 резервної артбригади польової артилерії [16, с.194]. У 1816 р. Василь Бантиш вийшов у відставку в чині артилерії підполковника [35, арк.102, 121 зв.], осів на Харківщині в Ізюмському повіті, дворянство якого двічі обирало його своїм маршалком.

Федір Васильович Бантиш також закінчив 2-й кадетський корпус, з 1819 р. у відставці, володів маєтком біля с. Софіївка Бахмутського повіту Катеринославської губернії [9, с.10-11].

Єдиний син Федора Васильовича Олександр (1828–?) теж пішов до війська, але служив там не тривалий час. Вийшовши у відставку, осів в батьківському маєтку, де його застала Селянська реформа. Чи належав він до її прихильників не відомо, але до інституту мирових посередників, який виник у 1861 р., О.Ф.Бантиш ставився позитивно [41, с.400-401]. Брав активну участь в суспільно-політичному житті губернії: входив до числа гласних Бахмутського повітового і Катеринославського губернского земства [38, с.14].

Участь в суспільно-політичному житті стала традиційною для родини Бантиш. Трое синів Ф.О.Бантиша брали участь у роботі дворянських станових і земських інституцій, мировому суді, різних громадських організаціях, а також державному управлінні.

Василь Олександрович (1858-?) входив до складу Бахмутського повітового та Катеринославського губернского земств [38, с.14], мирового судового зібрання Бахмутського повіту [8, с.XLVI]. У 1890-х роках він вже на Харківщині. Служить земським начальником в Ізюмському повіті [32, с.137], гласним Харківського губернского земського зібрання [32, с.195]. На початку XX ст. очолив дворянство

Ізюмського повіту, змінивши на посаді свого молодшого брата Антіоха [32, с.137].

Вінцем кар'єри В.О. Бантиша стало обрання депутатом III Державної Думи Росії від Харківської губернії³. Він входив до фракції октябристів, куди також входили депутати від Катеринославської губернії М.М. Алексеєнко і М.В. Родзянко [1, с.XXXIV, с.364].

Антіох Олександрович (1859-1900) входив до числа гласних Катеринославського губернського земського зібрання [38, с.14], обіймав посаду почесного мирового судді Бахмутського повіту. У 1887 р. дворянство Бахмутського повіту обрало його своїм маршалком. Але у 1890-х р., так само як і його старший брат, він перебрався до Харківської губернії в Ізюмський повіт. Тут А.О. Бантишу за короткий час вдалося завоювати значний авторитет. Він став почесним мировим суддею, а згодом був обраний маршалком дворян Ізюмського повіту [32, с.96, 137]. Стрімка кар'єра А.О. Бантиша обірвалася внаслідок трагічної загибелі.

Молодший з синів Олександра Бантиша Федір має не менш вражаючу біографію. Його тричі обирали маршалком дворянства Бахмутського повіту [39, с.21]. Як повітовий маршалок він автоматично потрапив до складу Катеринославського губернського земського зібрання.

Будучи керівником повітового дворянства Ф.О. Бантиш перебував в опозиції до дворянської родини Карпових, які мали значний вплив на соціально-економічну і суспільну ситуацію в Бахмутському повіті. За економічними можливостями він програвав Карповим, але Ф.О. Бантиш мав серйозну підтримку в особі катеринославського губернатора П.Д.Святополк-Мирського (1897-1900).

Намагаючись закріпитися за посади повітового маршалка, Ф.О. Бантиш неодноразово звертався до П.Д. Святополк-Мирського з проханням сприяння у різного роду справах [4, арк.8-8 зв.].

Напевно, не без підтримки свого сановного протектора⁴, кар'єра Ф.О. Бантиша круто змінилась. Він був нагороджений придворним титулом камер-юнкера. Протягом 1906-1914 рр. він обіймав посади костромського віце-губернатора, губернатора Херсонської, а потім Іркутської губерній [12, с.30; 2, с.367; 21, с.247].

В часи перебування Ф.О. Бантиша на посаді Іркутського губернатора на золотих копальнях на р. Лена сталася трагічна подія. Мова йде про відомий в історії Ленський розстріл робітників компанії «Лензолото», який стався у квітні 1912 р. Сам губернатор не був причетний до цієї кривавої розправи. Більше того, він сприяв столичній комісії в розслідуванні цього інциденту, внаслідок чого керівництво компанії домоглося його переведення до Якутська [46].

Лютнева революція та жовтневий переворот 1917 р. внесли свої корективи в долю Ф.О. Бантиша, втім як і в долю інших представників цього роду. У 1919 р. він, разом із сином, був розстріляний більшовиками у Харкові [13].

Інформації про те, як склалась доля представників роду Бантишів після 1917 р., в нашому розпорядженні не має.

Оглядаючи більше ніж 200-річну історію дворянського роду Бантишів, не важко помітити, що вони майже відразу зайняли високе становище в суспільно-політичному управлінні Російської імперії. Такий факт не суперечить загальній практиці залучення самодержавною владою іноземців на службу Російській державі. Бантиші належали до еліти Молдавського князівства і, за умови лояльності, це автоматично відкривало їм двері до високих посад, оскільки Російська імперія, яка вела перманентні війни на своїх околицях, потребувала підтримки місцевих еліт від Прибалтики до Грузії.

В історії родини Бантишів помітно дві особливості: 1) трохи не традиційним можна назвати факт обіймання з покоління в покоління посад повітових маршалків; 2) майже одночасна задіяність у суспільних справах двох губерній – Харківської і

Катеринославської (як-то кажуть, жили на дві губернії).

Отже, представники кількох поколінь роду Бантиш вірою і правдою служили російській монархії, проявивши себе як на провінційному (повітовому і губернському), так і на державному рівні. Майже 200 років вони прямо впливали на соціально-економічний і суспільний розвиток Півдня та Сходу України (колишніх південних околиць Російської держави). Бантиші причетні до колонізаційних процесів і Новоросії у другій половині XVIII ст. У XIX ст. брали активну участь у роботі станових та суспільних інституцій (земство, мировий суд) Катеринославської і Харківської губернії. Нарешті, на початку XX ст. представники роду Бантишів увійшли до числа державного управлінського апарату (Державна Дума, губернські установи).

Нижче представлений поколінний розпис родини Бантиш.

Поколінний розпис роду Бантиш

I

1. Артемій Бантиш (друга половина XVII ст.)

- Молдавський дворянин [35, арк.102].

- Дружина: Онисія (померла в Ясах).

Донька молдавського боярина Федора Бантиша, який помер у 1675 р. [35, арк.102].

- Діти: Франголій, Василь, Марія, Софія

II

2. Франголій Артемійович (?-?).. 1

- Помер у Ясах [36, с.129].

- Діти: Дмитро, Марія

3. Василь Артемійович (?-1759). 1

- Викликаний до Росії двоюрідним братом Дмитром Кантеміром у 1717 р. Помер у Белгороді у 1759 р. [35, арк.102].

- Дружина: Катерина Антиохіївна (померла у Белгороді у 1764 р.)

- Діти: Василь, Наталя

4. Марія Артемівна (?-1759). 1

- Виїхала до Росії у 1711 р. Померла у 1759 р. [36, с.129].

- Чоловік: Костянтин Євстратійович Брага

5. Софія Артемівна (?-1764).. 1

- Померла у 1764 р. [35, РГИА. – Ф.1343. – Оп.17. – Ч.1. – Д.771. О дворянстве Бантыш-Каменских. – Л.102].

- Чоловік: 1) Костянтин Урсулович Бантиш (пом. до 1711 р.)

- Діти: Микола. У 1717 р. виїхав до Росії, помер у 1737 р. Одружений з Анною Каменською. Він них пішов рід Бантиш-Каменських [35, арк.102].

- 2) Іван Іванович Вракниць

III

6. Дмитро Франголійович (?-?).. 2

- Помер в Ясах, мав нащадків, які жили у Молдавії [36, с.129].

7. Марія Франголіївна (?-?) 2

8. Василь Васильович (1740/7?-1812) 3

- Указом Азовської губернської канцелярії отримав землю біля с. Софіївка на р. Торець площею 7260 дес. [35, арк.115].

- 1777-1781 рр. – воєводський товариш Торської фортеці Азовської губернії [18, с.87].

- 1.09.1780 р. вінчався з Софією Федорівною Арзамасовою в с. Козмінки Білгородського повіту [35, арк.73].

- 1781-1783 рр. – секунд-майор, а згодом надвірний радник, воєводський товариш, 1783-?- надвірний радник, воєвода Бахмутської фортеці Азовської губернії [18, с.86].

- 7.10.1784-1788 рр. голова II департаменту Верхнього земського суду Таврійської губернії, надвірний радник, з 21.04.1785 р. колезький радник [18, с.135].

- У 1790 р. мав 98 селян у слободі Новомлинській Купянського повіту Воронежського намісництва, а також у слободі Прелестній Слов'яносербського повіту Катеринославського намісництва 410 селян, вік 43 роки [35, арк.67].

- 23.05.1791-1794 рр. – маршалок дворянства Слов'янського повіту Катеринославського намісництва, статський радник [18, с.181].

- Помер у 1812 р., мав чин статського радника [35, арк.102].
- Дружина: Софія Федорівна Арзамасова (1761-1795)
- Діти: Глафіра ст., Олександра, Антіох (Антон), Глафіра мол., Василь, Наталя, Анна, Федір
- 9. Наталя Василівна (? – ?).. 3
- Чоловік: Іван Васильович Соколовський, титулярний радник [36, с.129].

IV

- 10. Олександра Василівна (1781–?).. 8
- У справі про дворянство вказано, що у 1790 р. мала 6 років⁵ [35, арк.67].
- 11. Глафіра Василівна ст. (11.09.1782–1783)..... 8
- Народилася 11.09.1782 р., померла в дитинстві [36, с.130].
- 12. Антіох (Антон) Васильович (1783–?) 8
- У 1790 р. мав 2 роки. В документі названий Антоном [35, арк.67].
- В «Русской родословной книге» вказано, що він народився у 1783 р. [36, с.130].
- 13. Глафіра Василівна мол. (1784–?) . 8
- У 1790 р. мала 1,5 років [35, арк.67]. В документі рік вказано невірно.
- 14. Василь Васильович (1785–?) ... 8
- Народився у 1785 р.⁶ [35, арк.102].
- У 1798 р. закінчив 2-й кадетський корпус в Санкт-Петербурзі [16, с.220]
- На службу вступив з кадетів у прапорщики 13.12.1798 р., 15.04.1805 р. – поручик, 15.11.1807 р. – штабс-капітан, 29.12.1811 р. – капітан Київської резервної артбригади. Нагороджений орденами Св. Володимира 4 ст. за відбиття вилазки під Сілістрією 11.09.1809 р., Св. Анни за взяття фортеці Мачина [35, арк.121].
- На прохання звільнений підполковником 28.11.1816 р. [35, арк.121 зв.].
- У 1822 р. і 1825 р. обирався маршалком дворян Ізюмського повіту Харківської губернії [10, с.179].
- 15. Наталя Василівна (1785–?) . 8

- У 1790 р. мала 1 рік [35, арк.67]. В документі рік вказано невірно.
- 16. Анна Василівна (1791–?) ... 8
- Народилася у 1791 р. [36, с.130].
- 17. Федір Васильович (30.04.1792 – до 1862 р.) . 8
- Народився 30.04.1792 р.⁷ [35, арк.73].
- У 1809 р. закінчив 2-й кадетський корпус в Санкт-Петербурзі [16, с.220].
- Гвардії поручик [36, с.130].
- 9.11.1823 р. вінчався з Анною Антонівною Мерцаловою [35, арк.152].
- 12.11.1825 р. рішенням Катеринославського дворянського депутатського зібрання внесений до 6 частини Родовідної книги дворян [35, арк.130 зв.].
- На 1860 р. володів маєтком біля с. Софіївка Бахмутського повіту Катеринославської губернії площею 4073 дес. землі, а також мав 405 кріпаків [9, с.10-11].
- Дружина: Анна Антонівна Мерцалова. Головна викупна установа дозволила вдові поручника отримати з 1.05.1863 р. викупну позику за викупною угодою з селянами с. Паньківки Бахмутського повіту Катеринославської губернії [15, с.20].
- Діти: Софія, Олександр, Надія
- V
- 18. Софія Федорівна (1824 – ?) . 17
- Народилась у 1824 р. [17, с.426].
- 19. Олександр Федорович (24.08.1828-?) 17
- Народився 24.08.1828 р. [35, арк.124; 17, с.426].
- 22.06.1848 р. отримав чин корнета [35, арк.127].
- 18.09.1862 р. уклав викупну угоду із селянами с.Софіївка Бахмутського повіту Катеринославської губернії [14, с.16].
- Гласний Бахмутського повітового земського зібрання 1882 р. [7, с.177].
- У 1886 р. біля с. Софіївка Бахмутського повіту маєтком площею 4809,9 дес. Маєток доглядав керуючий [37, с.54].

- Гласний Катеринославського губернського земського зібрання 1881–1889 рр. [24, с.143; 31, с.25; 25, с.196.; 26, с.210; 27, с.564; 28, с.146; 30, с.88].

- Дружина: Ольга Іванівна Хлопова (1837-18.06.1889). Померла у Севастополі на 52 році життя [33, с.25]. Дружина штаб-ротмістра, у 1883 р. володіла маєтком біля с. Райське (Бахмутська дача), площею 1030 дес. землі [7, с.26].

- Діти: Василь, Антіох, Федір

- 20. Надія Федорівна (23.07.1834–?) 17

- Народилася 23.07.1834 р.⁸ [35, арк.126].

VI

- 21. Василь Олександрович (1858–?) . 19

- 20.02.1889 р. внесений до 2 частини Родовідної книги дворян катеринославської губернії [6, арк.26].

- Гласний Катеринославського губернського земського зібрання 1887-1889 рр. [28, с.146; 29, с.677; 30, с.88].

- Гласний Бахмутського повітового земського зібрання, почесний мировий суддя Бахмутського повіту [8, с.I, XLVI].

- Земський начальник 7 діляниці Ізюмського повіту Харківської губернії, колезький секретар [32, с.137].

- 1899-1901 рр. гласний Харківського губернського земського зібрання від Ізюмського повіту [32, с.195].

- Середню освіту отримав за кордоном, закінчив Ризький політехнікум, спеціалізація інженер-хімік. Голова Ізюмської повітової земської управи. Під час Російсько-японської війни був вповноваженим від Всеросійського дворянського відділу Червоного Хреста. Депутат III Державної Думи Росії від Харківської губернії, член фракції октябристів. Після закінчення терміну повноважень займався сільським господарством [1, с.XXXIV, с.364].

- Маршалок дворянства Ізюмського повіту [2, с.179].

- Володів маєтком біля с. Ново-Райське Бахмутського повіту Катеринославської губернії, колезький асесор [40, с.33].

- 22. Антіох Олександрович (1859?–5.05.1900). 19

- Гласний Катеринославського губернського земського зібрання 1887 р. [28, с.146; 29, с.677].

- 7.02.1887 р. затверджений на посаді Бахмутського повітового маршалка дворянства [23].

- Почесний мировий суддя Бахмутського повіту [22, с.577].

- Маршалок дворян і почесний мировий суддя Ізюмського повіту Харківської губернії, член Харківського губернського дворянського товариства взаємодопомоги Ізюмського повіту [32, с.96, 137].

- Вбитий 5 травня 1900 р. Похований у маєтку Прелестное Харківської губернії [33, с.24].

- 23. Федір Олександрович (1865–?) . 19

- 21.08.1889 р. внесений до 2 частини Родовідної книги дворян катеринославської губернії [6, арк.30; 20, с.83].

- У 1890 р. служив в Одеському драгунському полку [45].

- 27.07.1896 р. заклав свій маєток біля с. Ново-Райське Бахмутського повіту в Земському банку Херсонської губернії [5].

- Маршалок дворянства Бахмутського повіту, обраний 21.01.1899 р. [43].

- Маршалок дворянства Бахмутського повіту, корнет запасу, обраний у лютому 1902 р. [34, арк.1].

- Володів маєтком біля с.Ново-Райське Бахмутського повіту Катеринославської губернії, колезький асесор [40, с.33].

- 1906-1907 рр. віце-губернатор Костромської губернії, камер-юнкер, колезький радник [12, с.30; 45].

- Губернатор Херсонської губернії, камер-юнкер, статський радник 1.01.1908–02.1911 рр. [2, с.367; 47].

- 1911-1913 рр. – губернатор Іркутської губернії, камер-юнкер, статський радник [21, с.247; 45].

· Розстріляний більшовиками у Харкові у 1919 р. [13].

· Діти: син

Бібліографічні посилання:

1. 3-й созыв Государственной думы. Портреты. Биографии. Автографы / Изд. Н. Н. Ольшанского. – СПб., 1910. – LXV с.; 456 с.
2. Адрес-календарь и общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1909 год. – СПб.: Сенатская типография, 1909. – Ч.П.
3. Государственная дума Российской империи: 1906-1917: Энциклопедия / Б.Ю. Иванов, А.А. Комзолова, И.С. Ряховская. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008. – 735 с.
4. Государственный архив Российской Федерации. – Ф.1729. Святополк-Мирский Петр Дмитриевич, князь, министр внутренних дел. – Оп.1. – Д.341. 1899-1904 гг. Письма предводителя дворянства Бахмутского уезда Ф.Бантыша П.Д. Святополк-Мирскому.
5. Державний архів Одеської області. – Ф. 249. Земський банк Херсонської губернії. Оп.1. – Спр.2038. О залоге имения землевладельца Бахмутского уезда, дворянина Федора Александрова Бантыша при с. Ново-Райском.
6. Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. Яворницького. Відділ рукописів. – Арх.536. Вторая часть Родословной книги дворянства Екатеринославской губернии с 1886 г.
7. Доклады и отчеты Бахмутской уездной земской управы с 1 августа 1883 г. по 1 августа 1883 г. – Бахмут: Типография Р.И. Грилихеса, 1883. – Ч.П. – 183 с.
8. Журнал Бахмутского XXIII очередного уездного земского собрания 11-14 октября 1888 года. – Бахмут, 1888. – LXVIII с.
9. Извлечение из описаний помещичьих имений в 100 душ и свыше. Екатеринославская губерния // Приложения к трудам редакционных комиссий для составления положений о крестьянах, выходящих из крепостной зависимости. – СПб.: В типографии В.Безобразова, 1860. – Т.VI. – С.1-35.
10. Ильяшевич Л.В. Краткий очерк Харьковского дворянства / Л.В. Ильяшевич. – Харьков: Харьковский частный музей городской усадьбы, 2007. – 216 с.
11. История Румынии / Координаторы И. Поп, И. Болован. – М.: Весь мир, 2005. – 680 с.
12. Костромской календарь на 1907 год. – Кострома: Губернская типография, 1907.
13. Красный террор в годы Гражданской войны / Под ред Ю. Фельштинского. – М.: ТЕРРА-Книжный клуб, 2004. – 512 с.
14. Крестьянское дело в Екатеринославской губернии. – 1863. – №12.
15. Крестьянское дело в Екатеринославской губернии. – 1863. – №17.
16. Крылов В.М. Кадетские корпуса и российские кадеты / В.М. Крылов. – СПб: Издание Военно-исторического музея артиллерии, инженерных войск и войск связи, 1998. – 671 с.
17. Лобанов-Ростовский А.Б. Русская родословная книга / А.Б. Лобанов-Ростовский. – СПб: Издание А.С. Суворина, 1895. – Т.1. – 467 с.
18. Макидонов А.В. Персональный состав административного аппарата Новороссии XVIII / А.В. Макидонов. – Запорожье: Просвіта, 2011. – 336 с.
19. Маслійчук В.Л. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. / В.Л. Маслійчук. – Харків: ВД «Райдер», 2002. – 252 с.
20. Отчет Екатеринославского губернского предводителя очередному губернского дворянскому собранию 1886-1889. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1889. – 85 с.
21. Памятная книжка Иркутской губернии на 1912 год. – Иркутск: Губернская типография, 1912.
22. Памятная книжка и адрес календарь Екатеринославской губернии на 1889 год. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1889. – 600 с. – V с.
23. Перемены по службе // ЕГВ. Часть официальная. – 1887. – №18. – 4 марта. – С.1.
24. Постановления XVI очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 9 по 20 декабря 1881 года с приложениями Екатеринослав: Печатано в губернской типографии, 1882. – 875 с. – IX с.
25. Постановления чрезвычайного Екатеринославского губернского земского собрания 27 и 28 апреля 1882 года с приложениями. – Екатеринослав: Печатано в типографии губернского правления, 1882. – 90 с.
26. Постановления XIX очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 3 по 17 декабря 1884 года с приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1885. – 979 с.
27. Постановления XX очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. 3-17 декабря 1885 года. С приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1886. – 999 с.
28. Постановления XXI очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. С 4 по 15 декабря 1886 года с приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1887. – 913 с.
29. Постановления XXII очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. С 3 по 15 декабря 1887 года. С приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1888. – 864 с.
30. Постановления XXIII очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. С 3 по 14 декабря 1888 года с приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1889. – 756 с. – VIII с.
31. Постановления XXIV очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания.

- С 5 по 14 декабря 1889 года с приложениями. – Екатеринослав: Типография губернского правления, 1890. – 761 с.
32. Правительственные и сословные и общественные учреждения // Харьковский календарь на 1899 год. – Харьков: Типография губернского правления, 1899. – 280 с.
 33. Река времен (Книга истории и культуры). – М.: Эллис Лак – Река времен, 1996. – Кн.4. – 416 с.
 34. Российский государственный исторический архив (далі РГИА). – Ф.1283. Канцелярия Министра внутренних дел по делам дворянства – Оп.1. – Д.20. – 1902 г. Дело о дворянских выборах по Екатеринославской губернии. Начато 4.02.1902 г. Решено 21.01.1905 г. – 97 л.
 35. РГИА. – Ф.1343. Департамент Герольдии. – Оп.17. – Ч.1. – Д.771. О дворянстве Бантыш-Каменских. 187 л.
 36. Русская родословная книга. – СПб.: Типография Министерства путей сообщений, 1873. – 391 с.
 37. Сборник статистических сведений по Екатеринославской губернии. Бахмутский уезд. – Екатеринослав: Печатано в типографии Я.М.Чаусского, 1886. – Т.ІІ.
 38. Систематический свод постановлений Екатеринославского губернского земского собрания 1866-1913 гг. – Екатеринослав: Типография губернского земства, 1914 – Т.І (1866-1889 гг.). – 1182 с.
 39. Систематический свод постановлений Екатеринославского губернского земского собрания 1866-1913 гг. Выпуск второй. – Екатеринослав: Типография К.А. Андрущенко, 1916. – Ч.ІІ (1890-1913 гг.). – 1428 с.
 40. Список землевладельцев Харьковской губернии, владеющих 300-стами десятинами земли и более. Приложение к Харьковскому календарю за 1905 год. – Харьков: Типография А.Б. Молчадского, 1904. – 72 с.
 41. Стенографический отчет о заседаниях XVI сессии Екатеринославского очередного губернского земского собрания с 9 по 20 декабря 1881 года. – Екатеринослав: Печатано в губернской типографии, 1882. – 733 с.
 42. Темірова Н.Р. Основні шляхи формування поміщицького землеволодіння в українських губерніях // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2004. – Т.5. – С.115-126.
 43. Хроника // Приднепровский край. – 1899. – №377. – 22 января. – С.3
 44. Циганенко Л.Ф. Дворянство Півдня України (друга половина XVIII – 1917 р.): Монографія / Л.Ф.Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2009. – 384 с.
 45. <http://www.historichka.ru/istoshniki/gurko/name.html>
 46. http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB#cite_note-17
 47. <http://wwhp.ru/herso.htm>
- 1 В справі про дворянство родини Бантиш вказується, що у 1790 р. В.В. Бантишу було 43 роки [35, арк.67]. В книзі «Река времен» вказані дати життя (1740-1812) [33, с.24].
 - 23 1794 р. Тор перейменованій у Слов'янськ. Нині місто обласного підпорядкування Донецької області.
 - 3 Обраний депутатом ІІІ Державної Думи Російської імперії 19.10.1907 р. від загального складу виборщиків Харківської губернії. Входить до складу комісії: з місцевого самоврядування, сільськогосподарської, законодавчих пропозицій, з опрацювання проекту про зміни до діючого законодавства про селян [3, с.35].
 - 4 Петро Дмитрович Святополк-Мирський (1857-1914), катеринославський губернатор (1897-1900), у 1904-1905 рр. обіймав який у 1904-1905 рр. обіймав посаду міністра внутрішніх справ.
 - 5 Ймовірно у документ вкралась похибка, оскільки у тому ж 1790 р. році показаний її брат Василь, молодший на 5 років. Про Василя достеменно відомо, що він народився у 1785 р. В «Русской родословной книге» називається донка Василя Васильовича Алевтина, яка народилася 16.01.1781 р. [36, с.130].
 - 6 В «Русской родословной книге» вказано, що він народився у 1784 р. [36, с.130].
 - 7 А.Б. Лобанов-Ростовский вказав, що він народився 16.05.1792 р. [17, с.426].
 - 8 А.Б. Лобанов-Ростовский вказав, що вона народилася 26.06.1834 р. [17, с.426].

